

RYSZARD SAWICKI*

Niedzielne praktyki religijne w parafiach Diecezji Elckiej. Analiza wskaźników *dominantes* i *communicantes* oraz ich zróżnicowanie geograficzne w badaniu ISKK 2025

Streszczenie: W artykule zaprezentowano wyniki badań *dominantes* i *communicantes* z 19 października 2025 r. przeprowadzonych w diecezji elckiej w ramach ogólnopolskiego projektu Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC im. ks. Witolda Zdaniewicza. Opracowanie stanowi pierwszą w historii diecezji próbę całościowej analizy danych dotyczących praktyk religijnych we wszystkich dekanatach diecezji elckiej. Przedstawiono kontekst historyczny i pastoralny diecezji z uwzględnieniem trwającego Kongresu Eucharystycznego (2024-2026). Wyniki badań zestawiono z danymi ogólnopolskimi z lat 1980-2024, co pozwoliło ukazać miejsce diecezji elckiej na tle tendencji krajowych. Autor artykułu wykazał zróżnicowanie uczestnictwa w liturgii i praktyk sakramentalnych w obrębie diecezji oraz wskazał czynniki demograficzne i społeczne wpływające na ich poziom. Wnioski pastoralne wskazują na potrzebę różnicowania działań duszpasterskich w zależności od lokalnych uwarunkowań.

Słowa kluczowe: *dominantes*, *communicantes*, diecezja elcka, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, praktyki religijne, Kongres Eucharystyczny, socjologia religii, duszpasterstwo.

Sunday Religious Practices in the Parishes of the Diocese of Elk: An Analysis of the *Dominantes* and *Communicantes* Indicators and Their Geographical Differentiation in the 2025 ISKK Study

Abstract: The article presents the results of the *dominantes* and *communicantes* survey conducted on 19 October 2025 in the Diocese of Elk, as part of the nationwide research project of the Institute for the Statistics of the Catholic Church (ISKK) SAC named after Rev. Witold Zdaniewicz. This study constitutes the first comprehensive analysis in the history of the diocese of local data on religious practices, covering all deaneries of the

* ks. Ryszard Sawicki – Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Elckiej, Elk
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1405-7297>; e-mail: rsawicki@caritas.pl

Diocese of Ełk. The article outlines the historical and pastoral context of the diocese, with particular emphasis on the ongoing Eucharistic Congress (2024-2026). The research findings are compared with nationwide data from the years 1980-2024, making it possible to situate the Diocese of Ełk within broader national trends. The author demonstrates internal differentiation in liturgical participation and sacramental practice across the diocese and identifies demographic and social factors influencing their levels. The concluding section formulates pastoral recommendations, highlighting the need to diversify pastoral initiatives in accordance with local conditions and contexts.

Keywords: *dominicales, communicantes*, Diocese of Ełk, Institute for Catholic Church Statistics SAC, religious practice, Eucharistic Congress, sociology of religion, pastoral ministry.

Wprowadzenie

Badania nad praktykami religijnymi w Polsce stanowią ważny element diagnozowania przemian społeczno-religijnych oraz stopnia zakorzenienia wiary w życiu wiernych¹. Coroczne pomiary prowadzone przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC im. Witolda Zdaniewicza (ISKK)², obejmujące wszystkie parafie rzymskokatolickie w kraju, umożliwiają śledzenie dynamiki uczestnictwa w życiu liturgicznym oraz porównywanie zmian zachodzących w różnych regionach. Wskaźniki *dominicales* i *communicantes* – oparte na bezpośrednim pomiarze uczestnictwa w niedzielnej Mszy św. i przystępowania do Komunii św. – stanowią jedno z najważniejszych narzędzi oceny religijności praktykowanej, dostarczając materiału do analiz o charakterze socjologicznym i pastoralnym.

W niniejszym opracowaniu uwaga skupia się na Diecezji Ełckiej, która ze względu na swoją specyfikę terytorialną, społeczną i duszpasterską stanowi szczególnie interesujący obszar badań nad praktykami religijnymi. Diecezja ta – erygowana 25 marca 1992 r. bullą Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae populus* – obejmuje rozległy obszar północno-wschodniej Polski, granicząc z Rosją (Obwodem Królewieckim), Litwą i Białorusią. Została ona utworzona z terenów ówczesnej Diecezji Łomżyńskiej (40 parafii) i Warmińskiej (89 parafii), a swoim zasięgiem objęła obszar ok. 11 tys. km². Granicami objęła całe istniejące wówczas województwo suwalskie. Pod względem terytorialnym należy do największych diecezji w kraju³. Obejmuje obecnie tereny dwóch województw: warmiń-

¹ Praktyki religijne należą do najczęściej stosowanych wskaźników pomiaru zinstytucjonalizowanej religijności. Por. W. Piwowarski, *Socjologia religii*, Lublin 1996, s. 65.

² Por. S. Zaręba, *Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego (ISKK)*, w: *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, red. M. Liboszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 158-159.

³ Por. *Dekret o ustanowieniu i określeniu granic nowych diecezji i prowincji kościelnych w Polsce oraz przynależności metropolitarnej poszczególnych diecezji*, „Kronika Urzędowa Diecezji Ełckiej” (1992), nr 1, s. 23-24; W. Guzewicz, *Diecezja Ełcka – 20 lat w służbie Bogu, Kościołowi i Ojczyźnie*, w: „Przeszłość jest to dziś, tylko cokolwiek dalej”. 20 rocznica powstania

sko-mazurskiego i podlaskiego. Liczy 152 parafie zgrupowane w 22 dekanatach⁴. Jest to region słabo zaludniony, o znacznej przewadze terenów wiejskich, z dużą ilością jezior i kompleksów leśnych, co rzutuje na charakter życia religijnego. Na terenie diecezji ełckiej brak wielkich aglomeracji miejskich. Największe miasta to Suwałki – 68 143 mieszkańców – i Ełk – 59 250 mieszkańców (stan na 31 grudnia 2024 r.)⁵. Obecnie na terenie Diecezji Ełckiej mieszka ok. 437 tys. osób, w tym ok. 358 tys. katolików, co czyni ją jedną z mniej zaludnionych, lecz rozległych diecezji w Polsce⁶.

Tłem dla analizy praktyk religijnych w diecezji jest trwający od 28 marca 2024 r. do 4 czerwca 2026 r. Kongres Eucharystyczny Diecezji Ełckiej, który stanowi czas pogłębionej refleksji nad znaczeniem Eucharystii i ukierunkowuje działania duszpasterskie. W tym kontekście badanie ISKK przeprowadzone 19 października 2025 r. nabiera szczególnego znaczenia – dostarcza danych, które mogą stać się podstawą formułowania diagnozy pastoralnej oraz planowania konkretnych działań w parafiach i dekanatach. Warto również podkreślić, że po raz pierwszy diecezja podjęła się samodzielnego opracowania wyników badań ISKK, które dotychczas były jedynie przekazywane do instytutu bez analizy lokalnej. Umożliwia to uchwycenie zróżnicowania geograficznego praktyk religijnych oraz bardziej dogłębne rozpoznanie wyzwań stojących przed duszpasterstwem.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników wskaźników *dominantes* i *communicantes* w parafiach Diecezji Ełckiej, analiza ich zróżnicowania na poziomie dekanatów oraz interpretacja tych danych w świetle aktualnego kontekstu pastoralnego i tendencji ogólnopolskich.

Metodologia badań

Badanie praktyk religijnych *dominantes* i *communicantes* zostało przeprowadzone w ramach ogólnopolskiego projektu ISKK, który corocznie realizuje punktowy pomiar uczestnictwa wiernych w niedzielnej liturgii. Tegoroczny pomiar odbył się 19 października 2025 r. we wszystkich parafiach rzymskokatolic-

diecezji ełckiej, red. W. Guzewicz, Ełk 2012, s. 19; tenże, *Diecezja Ełcka w zarysie (1992-2012)*, Ełk 2012, s. 19; K. Łatak, *Kościół katolicki na obszarze dzisiejszej Diecezji Ełckiej przed reformacją*, „Ełckie Studia Teologiczne” 4(2003), s. 149; M. Szczęsny, *Spoleczne podłoże tworzenia struktur organizacyjnych Diecezji Ełckiej*, „Ełckie Studia Teologiczne” 3(2002), s. 279; R. Szewczyk, *Bulla „Totus Tuus Poloniae Populus” i ustanowienie Diecezji Ełckiej*, „Ełckie Studia Teologiczne” 3(2002), s. 293-298; W. Ziemia, *Struktura Diecezji Ełckiej w chwili jej powstania*, w: *Przeszłość natchnieniem dla teraźniejszości*, red. K. Brzostek, T. Ratajczak, M. Salamon i in., Ełk 1996, s. 5-16.

⁴ Por. *Schematyzm Diecezji Ełckiej*, red. M. Gutowski, M. Maczan, S. Margiewicz, Ełk 2025.

⁵ Por. Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik demograficzny 2025*, s. 95 i 97.

⁶ Dane te ustalono na podstawie parafialnych formularzy badań niedzielnych praktyk religijnych ISKK w Diecezji Ełckiej (2025).

kich w Polsce, według jednolitych procedur obejmujących zliczanie osób faktycznie obecnych na każdej Mszy św. niedzielnej oraz przystępujących do Komunii św.

W Diecezji Łódzkiej badanie wykonano zgodnie z wytycznymi ISKK. Proboszczowie wyznaczili osoby odpowiedzialne za zliczanie wiernych podczas każdej liturgii. Po zakończeniu pomiaru dane zostały zestawione i przekazane do Łódzkiej Kurii Diecezjalnej na jednolitym formularzu ISKK, który gwarantuje porównywalność wyników w skali ogólnopolskiej.

Metodologię badania *dominantes* i *communicantes* opracowali ks. prof. Witold Zdaniewicz oraz dr Lucjan Adamczuk. Badanie realizowane jest we współpracy z Konferencją Episkopatu Polski dorocznie od 1980 r. Badania pilotażowe przeprowadzano już w latach 1978 i 1979. W obliczeniach wskaźników stosuje się zasadę, zgodnie z którą punktem odniesienia jest liczba faktycznie mieszkających wiernych. Zgodnie z metodologią ISKK przyjmuje się, że 82% populacji parafii stanowią osoby zobowiązane do uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej (18% to dzieci do lat 7, chorzy, starsi, matki opiekujące się małymi dziećmi itp.). Przyjęcie 82% populacji jako „zobowiązanych” jest standardem ISKK, ale ma swoje ograniczenia (np. struktura wiekowa parafii, miejscowości o starzejącej się populacji, ośrodki miejskie z dużą liczbą studentów/pracowników sezonowych). Wskaźniki oblicza się więc według następujących wzorów: *dominantes* = liczba uczestniczących we Mszy / $(0,82 \times \text{liczba mieszkańców}) \times 100\%$; *communicantes* = liczba komunikujących / $(0,82 \times \text{liczba mieszkańców}) \times 100\%$ ⁷. Formularz ISKK przewiduje obowiązkowe zliczanie wiernych z podziałem na mężczyzn i kobiety, co umożliwia analizę różnic płciowych w praktykach religijnych.

Tak obliczone wskaźniki umożliwiają porównywanie wyników pomiędzy parafiami i diecezjami, niezależnie od ich wielkości i struktury demograficznej. W analizie diecezjalnej z 2025 r. wskaźniki zestawiono dla wszystkich 22 dekanatów, a następnie obliczono wartości ważone dla całej diecezji. Dane porów-

⁷ Por. J. Mariański, *Dominantes*, w: *Encyklopedia Katolicka*, red. R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, t. 4, Lublin 1985, kol. 59-60; W. Zdaniewicz, *Religijność jako przedmiot badań socjologicznych*, w: *Z badań nad religijnością polską. Studia i materiały*, red. W. Piwoński, W. Zdaniewicz, Poznań-Warszawa 1986, kol. 57-72; W. Zdaniewicz, L. Adamczuk, *Wstęp*, w: *Kościół i religijność Polaków 1945-1999*, red. W. Zdaniewicz, T. Zembruski, Warszawa 2000, s. 451-452; L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, *Badanie niedzielnych praktyk religijnych – dominantes i communicantes*, w: *Metodologiczne problemy badań nad religijnością*, red. J. Mariański, S. Zaręba, Ząbki 2002, s. 129-138; J. Mariański, *Communicantes*, w: *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, red. M. Liboszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 57-58; J. Mariański, *Dominantes*, w: *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, red. M. Liboszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 82-84; T. Wielebski, *Dzień Pański w życiu katolików w Polsce. Studium pastoralnoteologiczne*, Warszawa 2013, s. 155; ISKK, *Praktyki niedzielne Polaków (dominantes)*, <https://iskk.pl/publikacje/praktyki-niedzielne-polakow-dominantes/> (dostęp: 27.11.2025).

nano również z wynikami ISKK z lat poprzednich, co pozwala uchwycić zarówno lokalną specyfikę Diecezji Łęckiej, jak i jej miejsce w szerszych tendencjach ogólnopolskich.

Metoda punktowego pomiaru, mimo pewnych ograniczeń – takich jak wpływ pogody, turystyki czy lokalnych wydarzeń – pozostaje najbardziej wiarygodnym narzędziem badania religijności praktykowanej w Polsce i stanowi podstawę do długofalowych analiz oraz diagnoz pastoralnych.

W badaniu wzięły udział wszystkie parafie Diecezji Łęckiej – łącznie 152 wspólnoty parafialne przekazały komplet wypełnionych formularzy diagnostycznych ISKK. W części dotyczącej *dominantes* i *communicantes* zebrano dane ze 100% parafii diecezji. Należy zaznaczyć, że nie wszystkie parafie wypełniły drugą część formularza odnoszącą się do działalności wydawniczej, jednak nie wpływa to na analizę, ponieważ przedmiotem niniejszego opracowania są wyłącznie wskaźniki niedzielnych praktyk religijnych.

W analizie posłużono się danymi demograficznymi przekazanymi przez parafie. Na terenie diecezji mieszka faktycznie 357 713 osób. Zgodnie ze standardem ISKK liczba zobowiązanych do uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii stanowi 82% populacji katolików, co w przypadku Diecezji Łęckiej daje ok. 293 325 osób.

Wyniki badań w Diecezji Łęckiej i ich kontekst ogólnopolski

Najważniejszym wynikiem badania przeprowadzonego w Diecezji Łęckiej w 2025 r. jest wartość ważona wskaźnika *dominantes*, która wyniosła 25,81%, oraz *communicantes* – 10,49%. Wskaźniki te stanowią punkt wyjścia dla osadzenia diecezji na tle trendów ogólnopolskich.

Ze względu na to, że ogólnopolskie i diecezjalne wskaźniki za rok 2025 nie zostały jeszcze oficjalnie opracowane przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC (ISKK), interpretacja powinna zostać odniesiona do ostatnich dostępnych danych porównawczych, tj. wyników opublikowanych w *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia 2024*.

Dane ogólnopolskie pokazują, że w 2024 r. wskaźnik *dominantes* w Polsce wyniósł 29,57%, a *communicantes* 14,64%. Oznacza to, że Diecezja Łęcka, osiągając w 2024 r. odpowiednio *dominantes* 25,07% i *communicantes* 14,70%, utrzymuje poziom niższy od średniej ogólnopolskiej w odniesieniu do uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii, a w komunikowaniu utrzymuje się na poziomie podobnym do ogólnopolskiego. Niewielka różnica między diecezjalnymi a krajowymi wartościami *communicantes* jest proporcjonalnie mniejsza niż w przypadku *dominantes*, co potwierdza obserwowaną w poprzednich latach tendencję: niższe uczestnictwo w Mszy świętej nie pociąga za sobą równie wyraźnego obniżenia praktyk sakramentalnych wśród tych, którzy w liturgii uczestniczą⁸.

⁸ *Kościół w liczbach. Annuario statisticum Ecclesiae in Polonia 2024*, red. L. Organek, M. Jedwikimow, K. Bulkowski i in., Warszawa 2025, s. 4, 30-37.

Aby właściwie umiejscowić wyniki Diecezji Ełkiej w szerszym kontekście, konieczne jest odniesienie ich do długofalowych trendów ogólnopolskich. Poniższe zestawienie obejmuje wszystkie dostępne dane ISKK od 1980 r. i ukazuje zarówno systematyczny spadek *dominantes*, jak i względną stabilizację *communicantes*.

Tabela 1. Wskaźniki *dominantes* i *communicantes* w Polsce w latach 1980-2024

Rok	<i>Dominantes</i> (%)	<i>Communicantes</i> (%)
1980	50,3	10,0
1981	52,7	10,3
1982	55,3	11,0
1983	57,0	11,7
1984	56,5	12,4
1985	56,7	12,9
1986	56,0	13,4
1987	55,2	13,7
1988	53,8	14,2
1989	50,3	14,8
1990	45,3	15,7
1991	47,0	16,1
1992	46,7	16,3
1993	47,0	16,5
1994	46,8	16,6
1995	46,4	16,8
1996	45,9	17,0
1997	45,7	17,2
1998	45,3	17,4
1999	45,1	17,7
2000	45,0	17,9
2001	43,1	17,2
2002	42,8	17,0
2003	42,1	16,9
2004	43,0	17,4
2005	45,0	17,9
2006	45,8	18,3
2007	45,0	18,4
2008	40,4	16,9
2009	41,5	16,5
2010	41,0	16,4
2011	40,0	16,2
2012	39,1	16,0
2013	39,1	16,3
2014	39,5	16,3
2015	39,8	17,0
2016	38,0	17,0

2017	38,3	17,0
2018	38,2	17,1
2019	36,9	16,7
2020	Brak danych	Brak danych
2021	28,3	12,9
2022	29,5	13,9
2023	29,02	14,02
2024	29,57	14,64

Źródło: *Kościół w liczbach. Annuario statisticum Ecclesiae in Polonia 2024*, red. L. Organeek, M. Jewdokimow, K. Bulkowski i in., Warszawa 2025, s. 35.

Brak danych za rok 2020 stanowi jedyne odstępstwo w nieprzerwanej serii corocznych pomiarów prowadzonych od 1980 r. Powodem było odwołanie badania z powodu zagrożenia epidemiologicznego COVID-19 oraz obowiązujących obostrzeń sanitarnych związanych z ograniczeniem liczby uczestników Mszy św. w kościołach. Zestawienie historyczne potwierdza, że wyniki Diecezji Ełckiej wpisują się w tendencje widoczne w całym kraju: systematyczny spadek *dominantes* oraz mniejszą dynamikę zmian w zakresie *communicantes*. W tej perspektywie wartości diecezjalne z 2025 r. lokują region wyraźnie poniżej średniej krajowej pod względem uczestnictwa w Eucharystii, przy jednoczesnym utrzymaniu praktyk sakramentalnych na poziomie zbliżonym do danych ogólnopolskich.

Interpretując te tendencje, warto odnieść je do szerszej perspektywy badań nad religijnością w Europie Środkowo-Wschodniej, prowadzonych m.in. przez ks. prof. Paula Michaela Zulehnera. W swoich analizach podkreśla on, że zmiany w poziomie uczestnictwa w praktykach religijnych w regionie mają charakter zróżnicowany i zależą od stopnia zakorzenienia wspólnot, stabilności struktur lokalnych oraz pamięci religijnej danego terytorium. Zulehner zauważa, że tam, gdzie istnieje ciągłość tradycji i silna tożsamość parafialna, spadki są wolniejsze, natomiast obszary o bardziej „przerwanym” dziedzictwie – typowe dla znacznej części Europy postkomunistycznej – wykazują większą dynamikę sekularyzacji⁹.

Tę interpretację Europy jako przestrzeni napięcia między dziedzictwem chrześcijańskim a procesami sekularyzacyjnymi uzupełnia perspektywa teologiczna, w której Europa ujmowana jest jako *locus theologicus* – miejsce, w którym procesy społeczne i religijne podlegają interpretacji teologiczno-historycznej¹⁰.

⁹ Ks. prof. Paul M. Zulehner rozwija tę perspektywę w licznych analizach poświęconych przemianom religijności społeczeństw postkomunistycznych, wskazując m.in. na zróżnicowaną dynamikę procesów sekularyzacyjnych, zależnych od stopnia historycznego zakorzenienia wspólnot oraz ciągłości tradycji lokalnych. Zob. P. M. Zulehner, *Gottes Sehnsucht – Spirituelle Suche in säkularer Kultur*, Ostfildern 2008; *Religion und Kirche in Ost(Mittel)Europa. Entwicklungen seit der Wende*, red. I. Naletova, P. M. Zulehner, M. Tomka, Ostfildern 2008.

¹⁰ S. Rabiej, *Europa – locus theologicus. W kierunku teologii Europy*, Opole 2023, s. 7-15.

W tym świetle wyniki Diecezji Elckiej, wskazujące na niższe wartości *dominantes* przy względnie stabilnym poziomie *communicantes*, wpisują się w szerszy regionalny wzorzec: mniejsza regularność uczestnictwa łączy się z bardziej świadomą religijnością tych, którzy pozostają aktywni. Tendencja ta potwierdza, że procesy sekularyzacyjne nie mają charakteru jednowymiarowego, lecz przebiegają w sposób zróżnicowany, zgodnie z logiką opisaną przez Zulehnera „mozaikowej religijności” społeczeństw posttransformacyjnych.

Warto zauważyć, że Zulehner opisuje religijność społeczeństw postkomunistycznych jako obszar podlegający tzw. kulturowym opóźnieniom („kulturelle Verzögerungen”), czyli procesowi, w którym zmiany norm i praktyk religijnych przebiegają inaczej niż przemiany społeczno-ekonomiczne. W regionach o słabszym zakorzenieniu tradycji kościelnej spadek uczestnictwa może następować szybciej, podczas gdy praktyki sakramentalne utrzymują się dłużej jako element symbolicznej tożsamości¹¹.

Analiza danych z parafialnych formularzy ISKK pokazuje wyraźną przewagę kobiet nad mężczyznami zarówno wśród *dominantes*, jak i *communicantes*. Łącznie w niedzielnych Mszach świętych uczestniczyło 75 695 osób, z czego 46 113 stanowiły kobiety (60,92%), a 29 582 mężczyźni (39,08%). Oznacza to, że kobiety były w *dominantes* nadreprezentowane o 21,84 punktów procentowych (16 531 osób więcej). Jeszcze silniejsza dysproporcja widoczna jest w praktykach sakramentalnych: wśród 45 779 przystępujących do Komunii świętej kobiety stanowiły 30 244 (66,07%), a mężczyźni 15 535 (33,93%). Przewaga ta wynosi 32,14 punktów procentowych (14 709 osób). Dane te potwierdzają utrwalone tendencje ogólnopolskie, zgodnie z którymi kobiety częściej podejmują praktyki religijne oraz wykazują wyższy poziom religijności praktykowanej¹².

Zjawisko przewagi kobiet w praktykach religijnych jest dobrze udokumentowane w polskiej socjologii religii. Wynika ono m.in. z odmiennych modeli socjalizacji religijnej, większej wrażliwości kobiet na wymiar wspólnotowy i rytualny religijności oraz ich częstszej odpowiedzialności za przekaz wiary w rodzinie. Różnice te są szczególnie widoczne w regionach o silnych tradycjach katolickich, gdzie kobiety odgrywają kluczową rolę w podtrzymywaniu praktyk religijnych¹³.

Zróżnicowanie geograficzne praktyk religijnych w Diecezji Elckiej

¹¹ Zob. Zulehner, *Gottes Sehnsucht...*, dz. cyt.; *Religion und Kirche in Ost(Mittel)Europa...*, dz. cyt.

¹² Dane te potwierdzają utrwalone tendencje ogólnopolskie: w 2024 r. kobiety stanowiły 59,09% uczestników niedzielnej Eucharystii w skali kraju (mężczyźni 40,91%), natomiast w diecezji elckiej 60,51% (mężczyźni 39,49%), co wskazuje na wyższy poziom religijności praktykowanej kobiet. Por. *Kościół w liczbach. Annuario statisticum Ecclesiae in Polonia 2024*, dz. cyt., s. 38.

¹³ Zob. G. Godawa, *Kościół żeńskokatolicki. Rzeczywistość, zagrożenie czy szansa*, w: *Drogi Kościoła*, red. D. Wąsek, K. Jobda, G. Wąchoł, Kraków 2014, s. 203-220.

Analiza wyników badań przeprowadzonych w parafiach Diecezji Ełckiej ujawnia wyraźne zróżnicowanie wskaźników *dominantes* i *communicantes* pomiędzy poszczególnymi dekanatami¹⁴. Zróżnicowanie to odzwierciedla zarówno uwarunkowania społeczno-demograficzne, jak i lokalne tradycje religijne oraz rozmaite formy zakorzenienia wspólnot parafialnych. Diecezja Ełcka, obejmująca rozległe obszary o niskiej gęstości zaludnienia, mieści w sobie zarówno większe ośrodki miejskie (m.in. Augustów, Ełk, Giżycko, Suwałki), jak i liczne parafie wiejskie o bardzo zróżnicowanej strukturze społecznej. W wielu przypadkach to właśnie kontekst lokalny determinuje poziom uczestnictwa wiernych w niedzielnej liturgii.

Poniższa tabela i mapa przedstawiają wartości *dominantes* w ujęciu dekanalnym, ilustrując istniejące różnice w układzie od dekanatów o najwyższych do najniższych wartości. Widoczne są znaczące różnice między dekanatami – niektóre z nich osiągają wyniki znacznie powyżej średniej diecezjalnej, inne natomiast notują poziom praktyk wyraźnie niższy. Trend ten wpisuje się w szersze zjawiska obserwowane w całej Polsce, gdzie dekanaty o bardziej tradycyjnym charakterze (zazwyczaj wiejskie i półwiejskie) utrzymują wyższe wskaźniki uczestnictwa w liturgii, natomiast dekanaty z większych ośrodków miejskich oraz terenów o nasilonych migracjach cechują się niższymi wartościami *dominantes*.

Tabela 2. Wskaźnik *dominantes* w dekanatach Diecezji Ełckiej (2025)

Dekanat	<i>Dominantes</i>
Suwałki I – Miłosierdzia Bożego	35,62%
Lipsk – Bł. Męczennic Marianny Biernackiej i S. Julii Sergii Rapiej	35,09%
Suwałki III – Ducha Świętego	31,12%
Olecko I – Niepokalanego Poczęcia NMP	30,91%
Olecko II – Św. Jana Apostoła	29,76%
Sejny – Św. Kazimierza Królewicza	29,15%
Filipów – Matki Bożej Częstochowskiej	28,83%
Augustów I – Matki Bożej Królowej Polski	28,08%
Augustów II – Św. Bartłomieja Apostoła	27,90%
Pisz – Św. Huberta	26,03%
Suwałki II – Św. Benedykta i Romualda	26,00%
Ełk I – Matki Bożej Fatimskiej (Katedralny)	25,94%
Ełk III – Świętej Rodziny	25,93%
Ełk II – Miłosierdzia Bożego	25,49%
Rajgród – NMP Matki Kościoła	25,43%
Biała Piska – Św. Antoniego Padewskiego	23,49%
Mikołajki – Św. Stanisława Biskupa i Męczennika	23,00%

¹⁴ Zjawisko to wpisuje się w szersze tendencje opisane w literaturze przedmiotu, wskazujące na geograficzne zróżnicowanie religijności w Polsce. Zob. P. Śleszyński, W. Sadłoń, M. Kowalski i in., *Rola terytorialnego zakorzenienia historycznego w kształtowaniu praktyk religijnych w parafiach katolickich w Polsce*, „Przegląd Geograficzny” 95(2023), nr 4, s. 369-395.

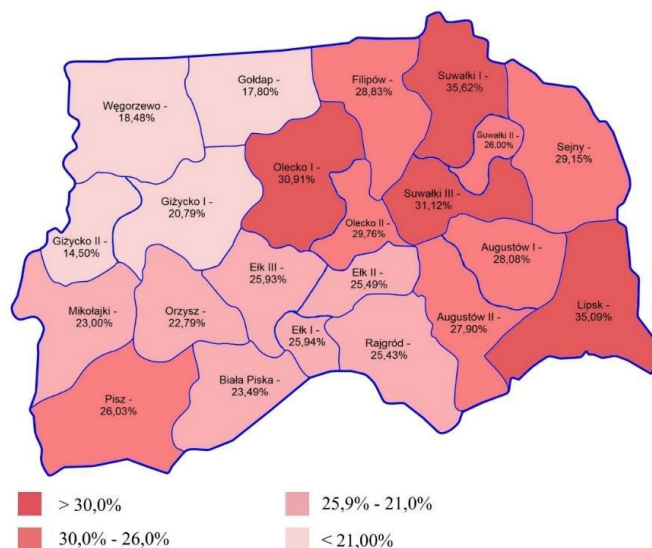
Orzysz – Św. Jana Pawła II	22,79%
Giżycko I – Św. Krzysztofa	20,79%
Węgorzewo – Św. Huberta	18,48%
Gołdap – NMP Matki Kościoła	17,80%
Giżycko II – Św. Szczepana Męczennika	14,50%

Źródło: Parafialne formularze badań niedzielnych praktyk religijnych ISKK w Diecezji Ełckiej (2025).

Najwyższy poziom uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej zanotowano w dekanatach Suwałki I – Miłosierdzia Bożego i Lipsk, gdzie wskaźnik *dominantes* sięga ponad 35%. Wysokie wartości obserwuje się również w dekanatach: Suwałki III – Ducha Świętego, Olecko I – Niepokalanego Poczęcia NMP, Olecko II – św. Jana Apostoła, Sejny, Filipów i Augustów II – św. Bartłomieja Apostoła utrzymujących się na poziomie 28-30%. Ta grupa dekanatów charakteryzuje się większą spójnością społeczno-kulturową oraz mniejszą mobilnością mieszkańców, co sprzyja utrzymaniu regularnych praktyk religijnych. Większość dekanatów osiąga poziom uczestnictwa między 28% a 22%, co wskazuje na stosunkowo stabilną praktykę niedzielną w centralnej części diecezji. Najniższe wskaźniki, nieprzekraczające 21%, wystąpiły w dekanatach Giżycko II – św. Szczepana Męczennika, Gołdap, Węgorzewo i Giżycko I – św. Krzysztofa.

Ujęcie kartograficzne pozwala uchwycić nie tylko różnice ilościowe pomiędzy dekanatami, lecz także ich układ przestrzenny, który ujawnia wyraźne skupiska wyższych i niższych poziomów uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii.

Mapa 1. Wskaźnik *dominantes* w 2025 r. według dekanatów w procentach

Układ widoczny na mapie potwierdza dane tabelaryczne, wskazując, że dekanaty o najwyższych wartościach *dominantes* tworzą względnie spójny pas

wschodni i południowo-wschodni diecezji, podczas gdy najniższe wartości koncentrują się w jej północno-zachodniej części.

Układ ten odśłania wyraźny kontrast w praktykach niedzielnych między wschodem a północnym zachodem diecezji. Zjawisko to koresponduje z ustaleniami badań nad religijnością na tzw. Ziemiach Odzyskanych, gdzie historyczna słabość zakorzenienia parafialnego, zmienne fale osadnictwa oraz brak długotrwałej ciągłości wspólnot lokalnych sprzyjają niższym poziomom uczestnictwa w praktykach religijnych. Regiony Giżycka, Węgorzewa i Gołdapi – ukształtowane demograficznie dopiero po 1945 r. – wykazują więc typowe dla takich obszarów cechy: większą mobilność mieszkańców i luźniejsze zakorzenienie w strukturze Kościoła.

W trzeciej tabeli zaprezentowano zróżnicowanie wskaźnika *communicantes* pomiędzy dekanatami. Wartości te są z reguły niższe niż *dominantes*, ale różnice między dekanatami są łagodniejsze. Wśród osób uczestniczących w liturgii częściej widoczny jest podobny poziom zaangażowania sakramentalnego, niezależnie od charakteru danego regionu. Oznacza to, że różnice w *communicantes* wynikają głównie z różnic w praktykach uczestnictwa w samej Mszy świętej, a nie z odmiennego podejścia do Komunii świętej wśród wiernych, którzy są obecni na liturgii.

Tabela 3. Wskaźnik *communicantes* w dekanatach Diecezji Ełckiej (2025)

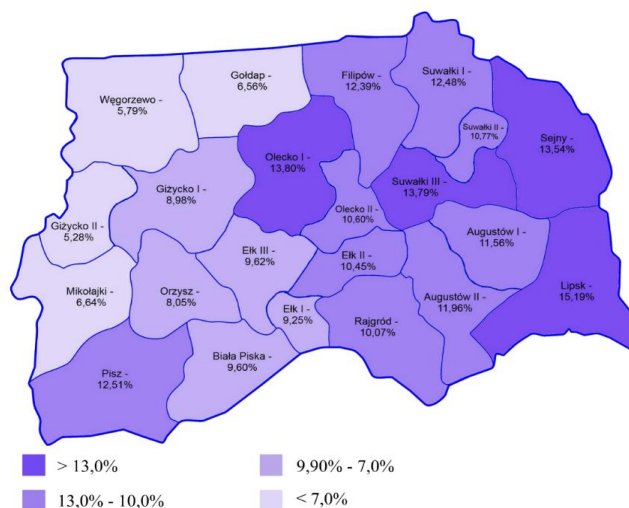
Dekanat	<i>Communicantes</i>
Lipsk – Bł. Męczennic Marianny Biernackiej i S. Julii Sergii Rapiej	15,19%
Olecko I – Niepokalanego Poczęcia NMP	13,80%
Suwałki III – Ducha Świętego	13,79%
Sejny – Św. Kazimierza Królewicza	13,54%
Pisz – Św. Huberta	12,51%
Suwałki I – Miłosierdzia Bożego	12,48%
Filipów – Matki Bożej Częstochowskiej	12,39%
Augustów I – Św. Bartłomieja Apostoła	11,96%
Augustów II – Matki Bożej Królowej Polski	11,56%
Suwałki II – Św. Benedykta i Romualda	10,77%
Olecko II – Św. Jana Apostoła	10,60%
Ełk II – Miłosierdzia Bożego	10,45%
Rajgród – NMP Matki Kościoła	10,07%
Ełk III – Świętej Rodziny	9,62%
Biała Piska – Św. Antoniego Padewskiego	9,60%
Ełk I – Matki Bożej Fatimskiej (Katedralny)	9,25%
Giżycko I – Św. Krzysztofa	8,98%
Orzysz – Św. Jana Pawła II	8,05%
Mikołajki – Św. Stanisława Biskupa i Męczennika	6,64%
Gołdap – NMP Matki Kościoła	6,56%
Węgorzewo – Św. Huberta	5,79%
Giżycko II – Św. Szczepana Męczennika	5,28%

Źródło: Parafialne formularze badań niedzielnych praktyk religijnych ISKK w Diecezji Ełckiej (2025).

Wskaźnik *communicantes* wykazuje niższe wartości niż *dominantes*, co jest typowym zjawiskiem w badaniach praktyk religijnych. Najwyższe poziomy utrzymania łączności sakramentalnej z Kościołem zaobserwowano w dekanatach Lipsk (15,19%) oraz Olecko I – Niepokalanego Poczęcia NMP, Suwałki III – Ducha Świętego i Sejny (powyżej 13%). Łączy je dość spójna struktura społeczna i związana z nią stabilność praktyk sakramentalnych oraz relatywnie wysoki odsetek wiernych mocniej zakorzenionych w życiu parafialnym. Większość dekanatów osiąga poziom między 8% a 12%, co świadczy o umiarkowanie stabilnej praktyce przyjmowania Komunii świętej w skali diecezji. Najniższe wartości – poniżej 7% – występują w dekanatach Giżycko II – św. Szczepana Męczennika, Węgorzewo, Gołdap i Mikołajki. Są to obszary, w których procesy sekularyzacyjne zaznaczają się szczególnie wyraźnie: większa anonimowość społeczna, słabsze więzi parafialne oraz brak wyraźnych centrów integracji religijnej wpływają na niższy poziom praktyk sakramentalnych. Rozkład wskaźników *communicantes* potwierdza zróżnicowanie intensywności praktyk sakramentalnych w regionie oraz widoczną tendencję spadkową w obszarach o niższej *dominantes*.

W przypadku wskaźnika *communicantes* ujęcie kartograficzne ukazuje inną dynamikę niż w odniesieniu do *dominantes*. Zróżnicowanie przestrzenne jest tu mniej wyraźne, co sugeruje, że decyzja o przystępowaniu do Komunii świętej jest w większym stopniu związana z indywidualną postawą religijną niż z samym kontekstem terytorialnym.

Mapa 2. Wskaźnik *communicantes* w 2025 r. według dekanatów w procentach

Mapa *communicantes* potwierdza zatem, że zasadniczym problemem nie jest spadek praktyk sakramentalnych wśród uczestniczących, lecz zmniejszająca się liczba osób podejmujących samą decyzję o regularnym uczestnictwie w niedzielnej liturgii.

Analiza obu wskaźników pozwala dostrzec, że religijność diecezji charakteryzuje się silną polaryzacją: w części dekanatów obserwuje się stosunkowo wysoki poziom uczestnictwa w liturgii oraz stabilne zaangażowanie sakramentalne, w innych natomiast praktyki te są wyraźnie niższe. Zjawisko to wynika m.in. z różnic w strukturze demograficznej, poziomie urbanizacji, intensywności migracji młodego pokolenia oraz zróżnicowanego stopnia zakorzenienia tradycji kościelnej.

Wyniki badań dekanalnych stanowią istotny element diagnozy pastoralnej: ukazują obszary, które wymagają wzmocnienia duszpasterskiego, oraz te, które zachowują względną stabilność religijności. W kontekście trwającego w diecezji Kongresu Eucharystycznego informacje te mają szczególne znaczenie – pozwalają bowiem lepiej ukierunkować działania duszpasterskie na poziomie lokalnym i dekanalnym.

Podsumowanie i wnioski pastoralne

Przeprowadzone badania *dominicales* i *communicantes* w parafiach Diecezji Łęckiej w 2025 r. pozwalają wskazać kilka istotnych tendencji charakteryzujących współczesną religijność regionu. Opisywana jednostka administracyjna Kościoła lokalnego – podobnie jak cały Kościół w Polsce – doświadcza długofalowego spadku uczestnictwa w niedzielnej liturgii, który wpisuje się w przemiany społeczno-kulturowe, procesy migracyjne, transformację więzi wspólnotowych oraz zmieniające się modele życia rodzinnego.

Mimo niższych wartości *dominicales*, poziom *communicantes* pozostaje stosunkowo stabilny i zbliżony do średniej ogólnopolskiej, co sugeruje, że wśród uczestników liturgii utrzymuje się znaczny stopień zaangażowania sakramentalnego. Oznacza to, że obecne praktyki religijne cechuje rosnąca polaryzacja: maleje liczba osób regularnie uczestniczących w Eucharystii, ale ci, którzy pozostają aktywni, częściej praktykują w sposób świadomy i pogłębiony.

Analiza zróżnicowania dekanalnego ukazuje wyraźne różnice między regionami. Dekanaty wiejskie i półwiejskie, szczególnie tam, gdzie struktura społeczna jest bardziej stabilna, a więzi parafialne silniejsze, charakteryzują się wyższymi wskaźnikami *dominicales*. Z kolei w ośrodkach miejskich oraz w regionach dotkniętych intensywną migracją młodej ludności widoczne są niższe wartości uczestnictwa, choć poziom *communicantes* pozostaje porównywalny. Taka struktura religijności wskazuje na konieczność różnicowania działań duszpasterskich oraz dostosowywania ich do konkretnej sytuacji społecznej i kulturowej poszczególnych rejonów diecezji.

Struktura płciowa praktykujących wskazuje na wyraźną przewagę kobiet w uczestnictwie w niedzielnej Eucharystii oraz w praktykach sakramentalnych.

Dane z formularzy ISKK – które każdorazowo wymagają osobnego zliczenia mężczyzn i kobiet – potwierdzają, że udział kobiet w *dominantes* i *communicantes* jest wyraźnie wyższy we wszystkich typach parafii. Wskazuje to na potrzebę dalszego wzmacniania duszpasterstwa mężczyzn oraz rozwijania formacji, która odpowiadałaby na ich specyficzne potrzeby religijne i społeczne.

W tym kontekście szczególnego znaczenia nabierają wnioski pastoralne. Po pierwsze, niezbędne jest wzmacnianie formacji eucharystycznej i katechezy dorosłych – zwłaszcza w środowiskach miejskich, gdzie więź z parafią jest słabsza, a religijność częściej ma charakter indywidualny. Po drugie, warto rozwijać inicjatywy wspólnotowe, które sprzyjają budowaniu zaangażowania i poczucia przynależności, szczególnie wśród młodych i osób migrujących zawodowo. Po trzecie, analiza dekanalna powinna stać się narzędziem stałego monitorowania dynamiki religijności i identyfikowania obszarów wymagających pogłębionej troski duszpasterskiej.

Wnioski te nabierają szczególnej aktualności w czasie trwającego w Diecezji Łódzkiej Kongresu Eucharystycznego (2024-2026). Jego program formacyjny i misyjny może znacząco przyczynić się do odnowy życia religijnego, szczególnie jeżeli zostanie ukierunkowany na potrzeby wynikające z przedstawionej diagnozy. Dane z badań *dominantes* i *communicantes*, potraktowane jako narzędzie rozeznania pastoralnego, stanowią więc nie tylko źródło wiedzy statystycznej, lecz przede wszystkim impuls do twórczego poszukiwania dróg umocnienia więzi z Eucharystią i wspólnotą Kościoła w całej diecezji.

* * *

Bibliografia

Źródła

152 wypełnione formularze badań niedzielnych praktyk religijnych ISKK w Diecezji Łódzkiej (2025).

Dekret o ustanowieniu i określeniu granic nowych diecezji i prowincji kościelnych w Polsce oraz przynależności metropolitarnej poszczególnych diecezji, „Kronika Urzędowa Diecezji Łódzkiej” 1992, nr 1, s. 23-24.

Schematyzm Diecezji Łódzkiej, red. M. Gutowski, M. Maczan, S. Margiewicz, Łódź 2025.

Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik demograficzny 2025*.

Literatura

Adamczuk L., Zdaniewicz W., *Badanie niedzielnych praktyk religijnych – dominantes i communicantes*, w: *Metodologiczne problemy badań nad religijnością*, red. J. Mariański, S. Zaremba, Żabki 2002, s. 129-138.

Godawa G., *Kościół żeńskokatolicki. Rzeczywistość, zagrożenie czy szansa*, w: *Drogi Kościoła*, red. D. Wąsek, K. Jobda, G. Wąchoł, Kraków 2014, s. 203-220.

Guzewicz W., *Diecezja Łódzka – 20 lat w służbie Bogu, Kościołowi i Ojczyźnie*, w: *Przeszłość jest to dziś, tylko cokolwiek dalej. 20. rocznica powstania Diecezji Łódzkiej*, red. W. Guzewicz, Łódź 2012, s. 19-29.

Guzewicz W., *Diecezja Łódzka w zarysie (1992-2012)*, Łódź 2012.

- ISKK, *Praktyki niedzielne Polaków (dominicanos)*, <https://iskk.pl/publikacje/praktyki-niedzielne-polakow-dominicanos/> (dostęp: 27.11.2025).
- Kościół w liczbach. *Annuario statisticum Ecclesiae in Polonia 2024*, red. L. Organek, M. Jewdokimow, K. Bulkowski i in., Warszawa 2025.
- Łatak K., *Kościół katolicki na obszarze dzisiejszej Diecezji Ełckiej przed reformacją*, „Ełckie Studia Teologiczne” 4(2003), s. 149-158.
- Mariański J., *Communicantes*, w: *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, red. M. Liboszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 57-58.
- Mariański J., *Dominicanos*, w: *Encyklopedia Katolicka*, red. R. Łukaszyk, L. Bienkowski, F. Gryglewicz, t. 4, Lublin 1985, kol. 59-60.
- Mariański J., *Dominicanos*, w: *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, red. M. Liboszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 82-84.
- Piwowski W., *Socjologia religii*, Lublin 1996.
- Rabiej S., *Europa – locus theologicus. W kierunku teologii Europy*, Opole 2023.
- Religion und Kirche in Ost(Mittel)Europa. Entwicklungen seit der Wende*, red. I. Naletova, P.M. Zulehner, M. Tomka, Ostfildern 2008.
- Szczepny M., *Spoleczne podłoże tworzenia struktur organizacyjnych Diecezji Ełckiej*, „Ełckie Studia Teologiczne” 3(2002), s. 275-292.
- Szewczyk R., *Bulla „Totus Tuus Poloniae Populus” i ustanowienie Diecezji Ełckiej*, „Ełckie Studia Teologiczne” 3(2002), s. 293-298.
- Śleszyński P., Sadłōn W., Kowalski M. i in., *Rola terytorialnego zakorzenienia historycznego w kształtowaniu praktyk religijnych w parafiach katolickich w Polsce*, „Przegląd Geograficzny” 95(2023), nr 4, s. 369-395.
- Wielebski T., *Dzień Pański w życiu katolików w Polsce. Studium pastoralnoteologiczne*, Warszawa 2013.
- Zaręba S., *Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego (ISKK)*, w: *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, red. M. Liboszowska-Żółtkowska, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 158-159.
- Zdaniewicz W., Adamczuk L., *Wstęp*, w: *Kościół i religijność Polaków 1945-1999*, red. W. Zdaniewicz, T. Zembruski, Warszawa 2000, s. 451-452.
- Zdaniewicz W., *Religijność jako przedmiot badań socjologicznych*, w: *Z badań nad religijnością polską. Studia i materiały*, red. W. Piwowski, W. Zdaniewicz, Poznań-Warszawa 1986, kol. 57-72.
- Ziemia W., *Struktura Diecezji Ełckiej w chwili jej powstania*, w: *Przeszłość natchnieniem dla teraźniejszości*, red. K. Brzostek, T. Ratajczak, M. Salamon i in., Ełk 1996, s. 5-16.
- Zulehner P. M., *Gottes Sehnsucht – Spirituelle Suche in säkularer Kultur*, Ostfildern 2008.